

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 10.

V Ljubljani, 15. maja 1886. l.

XXVI. leto.

Prirodna in umetna vzgoja.

Vzgoja ima namen, prirodne sile telesa in duše razvijati, krepiti, bistriti in jim dati neko določeno mer, s katero teži človek po smotru svojega življenja. Ta smoter popolnoma doseči je težavno, kajti predočuje se nam z vzvišenega stališča, idealno. Idealnost pa je odsev naše notranjosti, v katero ne moremo prodreti s svojimi čuti; zato storimo pravo, ako z dušnimi silami razgrinjamo teženje notranjega življenja ter tako razkrivamo pota, po katerih nam je móči vzvišenemu smotru našega življenja vsaj približati se. Da moremo to storiti, treba pred vsem dušne sile razviti in izobraziti. To storimo s pravilno vzgojo, s katero postajamo vedno popolnejši in sličnejši Bogu, ki je pravo in dobro sam ob sebi.

Mnogo činiteljev pomaga človeku dušno in telesno vzgojo dovršiti; a življenje z močjo svojih okoliščin ga mnogokrat odvrta od pravega pota. Vender se more tudi to življenje smatrati kot mogočen vzgojevalec. Ves čas svojega življenja je človek gojenec; v vsakem stališču se z nova uči in dopolnjuje; njegova sreča ali nesreča je nestalna; nada do večje sovršenosti ga nikdar ne zapusti. In to ravno je sreča za človeka, kajti z upanjem na boljšo bodočnost izginilo bi tudi njegovo hrepenenje po vzvišenem smotru življenja, veselost življenja ne bi nadkrilovala žalosti in boli, in življenje na tem svetu bi mu postalo dolina solz.

Zato je vse naše življenje velika učilnica; tudi nadloge in bede morajo silno vplivati na našo vzgojo. Pri tem se dušne sile razvijajo okolnostim primerno, kajti v vsakem slučaju hočejo na poseben način biti tvorne, a pri svojih težnjah in naporih sledé vedno le lastnim, nepremeljivim zakonom, lastnim prirojenim nagibom. To je prirodna vzgoja. Kakor se nauči okó vsled svoje notranje moči in vsled svojega prirodnega svojstva samo ob sebi videti, tako se nauči otrok z zdravo pametjo sam ob sebi misliti, srce se nauči samo ob sebi čutiti in želeti, volja sama ob sebi odločevati se, tvorna moč sama ob sebi dejstvovati. A to izraževanje notranjega življenja bilo bi jednostransko, podobno nepožlahtnemu drevesu, ko ne bi se naučil tudi pravo misliti, pravilno hoteti in svojo tvorno moč le za dobro uporabljati. Res, da bi ostal brez prvega svojstva nezaveden in ne bi se mogel povspeti do one stopinje, na kateri mu je mogoče z vzgojnimi sredstvi na pomoč prihiteti. A na tej stopinji se nikakor ne sme pustiti, ako ga hočemo približati smotru njegovega vzvišenega življenja. Zato mu pomagajo pri nadaljnem razvoju izobraženci, in to je umetna vzgoja. Pri tej vzgoji v najožjem pomenu besede vplivajo drugi ljudje navlašč na prirodne sile, torej na prirodni razvitek do neke sta-

rosti. Izza te dobe pa zavzame zopet priroda t. j. življenje s svojimi raznoličnimi odnošaji glavno vzgojevalno mesto. V dobi umetne vzgoje se razvija otrok bodisi z umstvenim, bodisi z npravstvenim poukom in z negovanjem njegovega telesa. Največi delež pri tem razvijanju ima pouk, zato je le-ta zelo važen del umetne vzgoje, kajti vzbuja, oživlja in izobrazuje prirodne sile.

Oba načina sta dovolj imenitna, da se je treba pri vzgoji na nju ozirati. Prirodna vzgoja je podloga in vodilo umetne. Vzgojitelj mora vedeti, kakšne moči ležé v duši otročji, pod katerimi pogoji so tvorne, kakšne zakone imajo, in kako se morejo vsled tega na poti, od prirode označeni, vedno bolj razvijati in blažiti, t. j. iz svojega prvotnega stanja voditi k višji sovršenosti.

Prirodna vzgoja ne pozná težkoč, kajti tù se razvija vse samo ob sebi, a le do neke meje in jednostransko. Težko pa je umetni vzgoji, pravi način pogoditi, kajti tej se je treba ozirati na prvotno prirodno vzgojo ali na prirodu otroško. Ta priroda je pri vsakem otroku drugačna in se tudi ne dá že v kali natanko razpoznati. Treba je opazovanja in zopet opazovanja, primerjanja in izsledovanja, da vsaj primeroma moremo prilagoditi svoja sredstva prirodnim zakonom. Že od nekdej se trudijo učenjaki s to zagonetko otroške duše, a še do danes nimamo povsem zanesljivih sredstev za vsak pojedin pojav. Vender moremo te izsledke vsaj v toliko rabiti, da jih prenesemo na-se in na svoje otroke, da po njih lažje izpoznamo individualnost gojencev. Kot podloga lastnemu opazovanju so nam torej neizogibne važnosti. Pri umetni vzgoji se je ogibati vsakojakih napak, zlasti onih, s katerimi se prirodne sile v svoji tvornosti motijo ali celó popolnem pohabijo. Kar pride dobrega iz Stvarnikovih rok, ne smemo odstranjevati, ker težko moremo kaj boljšega na njegovo mesto postaviti. S tem bi dušno svojstvo le pokvarili. Priroda sama pa ničesar ne pokvari. Ako se nahajajo v duši pogoji, pod katerimi morejo dušne sile delovati, nastane v duši spreminjanje, katero je vedno dobredejno.

Divjak v puščavi ohrani zdravo telo, ostre čute, varen sôd, čuta polno srce. Njegova duša sicer ne doseže one popolnosti, ki se more pridobiti samo v dobro osnovanih družbah, vender je zdrava in nepokvarjena, na svoj način je popolna, priroda je še ni izpridila. Nasprotno se najde v omikanih družbah dokaj ljudij, kateri ne znajo s svojimi dušami ničesar začeti, ki se bojé misliti, ki so polni predsodkov in nespametnih pojmov, ki sami niso srečni in tudi svojim bližnjim tega ne privoščijo. In vender bi se jim zelo zameril, kdor bi jim očital, da niso dobro vzgojeni. Taki so se preumetno ali umetno pa napačno vzgojili. Zatrli so se jim prvotni prirodni nagibi, ki tudi divjaka krasé; namestu njih vzgojilo se jim je ono stanje, ki ne odgovarja pravi človeški prirodi. In takih nesrečno vzgojenih ljudij je velika večina na svetu. Pa, ali se bomo temu čudili? Koliko najdemo hiš, kjer se resno pečajo z zdravo vzgojo? In dom je vender le podloga vsej drugi vzgoji. Največ roditeljev prepustí otroke same sebi, mnogo jih pa pomehkuži. In to naj bi bila uzorna vzgoja sedanjega veka?

Ako se priroda prepusti sama sebi, res se ne vzgojé ideali človeške sovršenosti, pa tudi duševni pohabljeni se ne vzgojé, kar se umetni vzgoji tolikokrat pripeti. A zaradi tega ni umetna vzgoja nič manj potrebna, ker le ta dovêde otroka k sovršenosti in uporabnosti za življenje; samo zdrava in pravilna mora biti. Taki vzgoji pomaga modra priroda pod vodstvom Božjim, izboljševati njene napake; naopako pa se napake prirode še le z umetno vzgojo odstranjujejo. A vsakdar ni mogoče prirode popolnem izpodriniti. Večkrat ostane umetnost vzgoje brez vpliva, a priroda pomaga si sama. Še bolj se to vidi pri slabih vzgojiteljih; taki morejo otroka s svojimi sredstvi še le pokvariti; k sreči se priroda često ne dá v svojem razvoji motiti, in to jedino reši takega

gojenca velike kvare. Neprava umetna vzgoja je pod prirodno; prava pa je najizvrstnejša izobraževalka, ker narodo še le osposobi, da doseže visoko popolnost.

Zato se morata oba načina vzgoje podpirati; umetnost mora služiti narodi, a naroda se ne sme zanemarjati na korist umetnosti. Naroda pač more obstajati brez umetnosti, ne tako umetnost brez narode.

Ako se pri vzgoji naroda ne povzdigne in njena dejstvenost ne podpira, temveč umetno skazi, izgubljeno je vse; človek ne postane dobro vzgojen, ne tak, ki ima glavo in srce na pravem mestu, temveč usmiljenja vreden dušni pohabljenec, živa satira na vzgojno umetnost. V takem človeku zatró se prvotne krepke kali, namestu njih postavi se bujno kipeče pristrastje, ki se pri prvi priliki prevrže v skrajnosti, katerim ni pravega mesta v občestvu človeškem. Zato veljá nauk: „Poučuj in vzgojaj narodi primerno!“

Fr. Gabršek.

Prvo berilo in slovnica za slov. ljud. šole.

(Odgovor ocenjevalčev.)

(Dalje.)

Tudi opomba, da povsod, posebno pa na deželi, prve dni šolskega leta mnogo otrók še nima knjige bodi si zaradi revščine, zanikrnosti in drugih okolnosti — je le voda na moj malin, česar me lastna skušnja uči.

Ako so stariši res takó revni, potem ne morejo otroku kupiti knjige ne le v začetku šolskega leta, ampak tudi pozneje ne, in otrok mora priti do knjige po drugi poti. Ako so pa stariši zanikrni, potem se mi zdi najboljši pripomoček zoper to zanikrnost nadlegovanje otrokovo. — Otrok pride v šolo brez knjige, zanikrni oče mu je neče kupiti, otrok vidi, da ima večina njegovih součencev in součenk knjigo, učitelj ga vpraša, kaj da je on nima, otrok pride domov, začne jokati in tožiti: V šoli smo danes brali tudi iz knjige, sosedov Tonček jo užé ima, stričeva Rezika tudi, in jaz je še nimam, in gospod učitelj me je po njej vprašal, itd. To se ponavlja danes, jutri, — slednjíč se oče naveliča teh tožeb in — deček gre drugi dan s knjigo v šolo. — Ako pa učenec prvi čas pri ponavljanji knjige ne rabi, tudi je ne pogreša in še manj pa oče, in ko učitelj preide po dovršenej ponovitvi k čitanju berilnih sestávkov, so otroci zanikrnih starišev še brez knjig. In gospoda tovariša mi gotovo pritrđita, da otrok mnogo lažje pogreša knjigo pri ponavljalnih vajah, ki so v knjigi le v podporo drugim skupnim vajam, kakor pa pozneje, ko se užé preide k berilnim sestavkom.

Kar se tiče moje opombe: Za ponavljanje velikih črk se mora porabiti užé nekoliko več časa, ker so se jih otroci v I. šolskem letu mnogo hitreje in površneje učili primeroma z malimi črkami, — moram pojasniti, da stopnjevani prislov „površneje“ ni zadeval „Abecednika“, katerega nisem ocenjeval, ampak nanašal se je na čas, kar se užé razvidi iz predstoječega prislova „hitreje“.

Učitelj, kojemu je prislovica „Vsak začetek je težek“ tudi pri pouku osnovno načelo, pomudí se kakor je treba pri početkih, dobro vedóč, da se práv pri početkih nakopičuje največ težav. Temu načelu zvest prisoja v I. šolskem letu veliko važnost temeljitemu priučanju malih črk. Koliko časa k temu potrebuje, odvisno je od različnih okolnosti. Vender pa se ne more učitelju reči, da bi bil prehitler, ako mu je treba pri ugodnih razmerah za male črke polovice šolskega leta na šolah, kder se prvo šolsko leto posrednje ne poučuje. Da se mora ta čas podaljšati na dvo- in enorazrednih šolah, razumljivo je samo ob sebi. Iz tega sledí, da se na manjrazrednih šolah jako skrčí čas za priučenje velikih črk. Res je sicer, da si otrok velike črke lažje za-

pomni vsled nekaterih enakosti z malimi in — kar je še tehtnejše — da se je otrokova mislenost užé nekoliko ojačila proti koncu šolskega leta, vender pa je treba pomisliti, kako redko kedaj da se rabijo velike črke nasproti malim in posebno pa še v slovenščini, v kateri se od samostalnikov **le** lastna imena pišó z veliko začetno črko. Kder pa čas in jezikova svojstvenost zavirata, ne pomaga še tako dobra knjiga (abecednik). Iz takega razmišljanja — mislim — sme se sklepati resničnost moje opombe, da se otroci v I. šolskem letu mnogo hitreje in površneje učé velikih črk nego malih.

Slednjič omenjata gospoda tovariša, da je drugi del Heinrich-ovega abecednika namenjen za I. šolsko leto in ne za II. Jaz pa mislim, da se dá to tako malo brezuvetno trditi, kakor da bi jaz rekel — česar pa nisem —, da je ta abecednik namenjen za I. in za II. šolsko leto.

Heinrich je izdal — kakor znano — še drug abecednik, za „pet- in večrazrednih ljudskih šol“, iz česar se dá sklepati, da je prvi abecednik namenjen za manjrazredne ljudske šole, tedaj tudi za eno- in dvorazredne. In ako ta abecednika po vsebini primerjamo, najdemo, da je prvi abecednik (za manjrazredne ljudske šole) obširnejši (40 str. + 56 str.) od drugega (z 72 stranmi). Ta razlika gledé vsebine pač ne kaže, da bi bil v oceni imenovani abecednik namenjen izključljivo le za I. šolsko leto. Še tehtnejši dokaz podaje Jos. Saatzer v svoji metodični knjigi „Das zweite Schuljahr“, v kateri obravnava berilne sestavke iz **III. dela** Heinrich-ovega abecednika. Iz te specialne metodike, posebno pa iz oddelka „B. Lesen“ bi mogel navesti nekateri osežen dokaz, s katerim bi obveljavil trditev gg. tovarišev o Heinrich-ovem abecedniku, ali odgovor mi pod peresom užé takó preveč narašča.

Toliko na odgovor v 6. listu „Tovariševem“.

(Dalje prih.)

Knjiga Slovénka

v
XIX. veku.

Mihael Stojan r. 1. sept. 1804 v Teharjih poleg Celja, učil se v Celju, Mariboru, Gradcu, Celovcu, mašnik l. 1829, služil duhovnik v Trebovljah, pri Novi Cerkvi, v Reki, od l. 1839 na Gomilskem, od l. 1846 dekan v Braslovčah, kjer je u. 10. apr. l. 1863. — „Rajniki so bili eden najsrčniših prijatlov rajnega škofa Slomškega, in eden iz tistih časov, v katerih smo domoljube še na prste lahko prešteli. Ponižen in pohleven mož so bili nevtrudljiv delavec v vinogradu Gospodovem pa tudi izvrsten slovensk pisatelj“ — pišejo Novice 1863 str. 118. — „M. Stojan, mož v vsakem oziru po volji Božji, slovensk pisavec in izvrsten domoljub, sosen prijatelj ranjcega škofa Slomškega“ — pravi Danica 1863 str. 95. — Pisariti jel je slovenski zgodaj s Slomšekom in prva njegova knjiga utegne biti:

a) Molitevna ura pred sv. Rešnim Telesam okoli l. 1832 — v Celovcu;
b) Nauk porodništva za babice po nemških poslovenil krog l. 1837 — v Gradcu;
c) Hrana evangelskih naukov — spisali dušni pastirji — mej njimi bil je M. Stojan (Zbr. Sp. I. 234); d) Troje ljubeznivih otrok: Kapelica l. 1838 sp. M. Stojan (I. 232); e) Mnemosynon Slavic. 1840 str. 16—27: Govorica k' pervimu obhajilu otrók. Iz nje bodi na primer:

„Denašna nedela se imenuje bela nedela, ino ravno to ime se ji po pravici spodobí. I. Že v' starih, pervih časih keršanstva je to ime dobila ker so tistokrat odrašeni ljudje, nevero zapustivši, v keršanstvu dobro podučeni, na veliko saboto ker-

šeni bili. Per svetim kersti so lepo belo oblačilo dobili, katero so do prve nedele po veliki noči nosili, vsaki den v njem oblečeni v cerkev prišli ino po tem, ko so denašna nedelo vsi skupej sveto obhajilo zopet prijeli, svojo božjo službo zvesto opravili, so belo oblačilo izslekli, ga shranili, ter so v družbo drugih kristjanov stopili, ino se po šegi svojiga stanu nosili itd. — 2) Ravno za to je sveta cerkev zapovedala, da mora vsak odrašen kristjan, če hoče njeni otrok biti, v svetim velikonočnim časi oblačilo svoje duše skoz zakrament svete pokore tako lepo očistiti, de bo vreden jiti k sveti mizi božji. Tudi vsak le koljkaj skerbni kristjan si perzadene, de do denašne nedele belo oblačilo gnade božje nazaj dobí, ter se spet s svojim Jezusam sklene. Po vsim tem se lahko spozna, zakaj se denašna nedela med vsimi drugimi po pravici bela nedela imenuje itd. — 3) Tretjo veliko pomembo denašne bele nedele dones tukaj očitno vidite: izvoljeno število . . . mladenčičev ino . . . devic (deklic), ki so bili pred . . . alj . . . letami ravno na tim sv. mesti keršeni, na katerim zdaj krog mene stojijo, in zavupam, na duši čisti in pobožni, kakor snažni na telesi . . . Zavupam, de ne bojo nigdar pozabili imenitniga dne svojiga perviga obhajila, kateri častitlivi den jim je dones prav za prav bela nedela itd.“

f) Svetiga Franciška Zalezja nekdanjiga škofa v Genevi Filoteja alj prijazna roka pobožno živeti. Poslovenil ino z molitvami za cerkuv in nekerimi drugimi pomnožil neki dušni pastir — Mihael Stojan — Lavantinske škofije. Pregledal ino priporočil Anton Slomšek, Vozeniški fajmošter. V Celovci 1842. 8. 350. Nat. J. Leon. — II. 1851. 8. XIV. 337.

g) Voditelj proti oblubljeni deželi. Nauki, tolažleji ino molitve za bolne ino vmirajoče kristijane. Na svetlo dal Mašnik Lav. Škofije. V Celovci 1843. 8. 212. Nat. J. Leon. — „Bukve. Takih ene, ktire za drugimi predobrimi, v Ljublani na svetlo danimi v keršanske hiše si pota išejo, so tudi pričajoče. Spisane so večidel po nemških bolniških bukvah Gospod Martina Prukerja, nekdanjiga fajmoštra na Pajerskim itd. — pravi v „Predgovoru.“ — Na koncu se nahaja: Synopsis ritualis Romani in visitandis, providendis et adjuvandis infirmis — qua appendix — str. XXXV.

h) Sveti Evangelji z' molitvami ino branjam na vse nedele ino gode. V Celi. (Kerš. nauk. Križov pot. Navadne litanije ino pesmi.) I. 1845. — II. 1850. — III. 1857. 8. str. 661.

i) V Novicah nahaja se nekaj njegovih lepih in podučljivih sestavkov. — „Poleg velikih kupov bogoslovskih knjig in časopisov si našel pri njih vse, karkoli se je v slovenskem jeziku tiskalo, pa tudi v ilirskem jeziku so se marljivo vadili; in s posebnim veseljem poezije Kačičeve prebirali. Razun Novic, katerim so bili od prvega začetka poseben prijatelj in priden dopisovalec, so ležale na njih mizi tudi Ilirske narodne novine z ilirsko Danico in njeno sestro Zoro dalmatinsko“ . . . Na prošnjo Kmetijske družbe v Ljubljani so tudi visoko cenjeno knjižico k) Miloserčnost do živali spisali slovensko ter vravnali v keršanskem duhu, s čimur so se družbi tolikanj prikupili, da jih je izvolila za častnega uda svojega (Drobt. I. XIX. str. 158. — Primeri: Jezičnik XX. str. 7).

l) Ludovika Blozja napeljevanje h' keršanskimu življenju — je vravnal za Slovence in preskrbel, da sta knjigo v čedni obliki na svetlo dala dva mlada duhovna v Ljubljani (L. Jeran in N. Zic) I. 1847, 2. str. 126. — Spisal je nadalje dve molitveni knjižici: m) Ključek zlat nebeških vrat in n) Dušni raj; prva je bila trikrat, druga pa petkrat natisnjena v Gejgerjevi zalogi (Drobt. XIX. str. 158).

o) Nad vse pri srcu so mu bile Drobtince, v katerih se po vseh tečajih nahajajo njegovi vezani in nevezani spisi; tako na pri. I. 1846: Zadovoljna nona; I. 1847: Ve-

černa pesm, Keršanska beseda za vojake; l. 1848: Nauk od pregrehe nečistosti str. 53 — 65; l. 1849: Korl Ljubej, mladine posebno dober pastir, Franc Ksaver Fričko, mašnik po volji božji, Kosič in vrabič, Tica nespametna; l. 1850: Sv. opravilo perviga sv. obhajila za otroke str. 46 — 58, Sreča svetiga obhajila, Večerno pozdravljenje Jezusa; l. 1851: Šola na Visokem; 1855: Brežna Mica; 1856: Predgovor o češčenji sv. Martina sploh in posebej v naših krajih, Nevkusova Elizabet, Počešenje presv. Serca Jezusoviga; 1857: Šestero premišljevanje, za Slovence nabral iz knjige: Katholischer Hausprediger — von Dr. Joseph Franz Allioli — Stojan (str. 87—120); l. 1858: Pokora na smertni postelji itd. — Za vzgled bodi v vezani besedi iz Drobt. l. 1849:

Tica nespametna.

1. Tičica prepevala
V hišici zeleni,
Sem no taj je letala,
V sili bla nobeni;
Pela je:
Dobro je
Tukaj le.	2. Druge tice morajo
Živež si jiskati,
Po zimi zmerzujejo,
Morajo stradati.
Men' se pa
Vsakiga
Dosti da.	3. Jastreb vgloda tičico,
Se pred okno vsede;
Pravi: Oj ti srotica,
Gledaj nas sosede;
Prosti smo,
Kar hočemo,
Počnemo.
4. Z verha v verh se vzdignemo;
Gore no planine,
Vesi, mesta naše so,
Hribje no doline.
Letamo,
Pojemo,
Živiamo.	5. Kadar zima bliža se,
Pa za soncam gremo;
Če nam tukaj merzlo je,
Tople kraje vemo.
Tičica
Lušno je,
Vzdigni se!	6. Tica z hišce se spustí,
Jastreb jo popade;
Ko jo davi no morí,
V smehu jo spodbáda:
Tičica,
Zakaj s' pa
Z hišce šla?

* * *

Kdor prederzno govori
Sveti ver' nasproti,
Te le oslepit' želi,
Glej, de te ne zmoti;
Spomni se
Neumce
Tičice!

p) Jako ljuba mu je bila Zg. Danica, v katero je večkrat dopisoval, tako na pr. l. 1849: Izreki sv. Nila opata od molitve (št. 13); Čuda božje v naturi rož in zelišč (l. 25); Sv. Avguščina izpoved vere, kar tiče gnado, v kateri in po kateri popolnamost vere obstojí (l. 1849 št. 47 — 52; l. 1850 št. 1—5) itd. itd.

r) Marije rožen cvet — je knjižica za prve Šmarnice, poslovenil z duhovnim svojim pomočnikom Stojan. — Molitvene bukve s premišljevanjem in počešenjem nar svetejših serc Jezusa in Marije. V Celovcu nat. Leon. 1855. 12. 414.

s) Naposled imenujejo se Drobtince, katerim je on bil vrednik po želji Slomšekovi, in te so:

Drobtince za novo leto 1856. Na svetlo dal Mihael Stojan, Braslovški dehant. XI. U Celovcu. Leon. X. 310. — L. XII. 1857. XX. 237. — L. XIII. 1858. VIII. 351. — L. 1859 — 1860. XIV. V Gradci str. 274.

L. 1856. Z Božjo pomočjo pride tukej XI. tečaj „Drobtince“ na svetlo. Priserčna zahvala Njih Milosti, prečastitemu Vtemelitelju tega letnika, in vsakega tudi pričujočega tečaja prvemu Pomočniku, pa tudi vsim drugim blagoserčnim Gospodom pisateljem, katerih sostavke pričujoč tečaj zapopada! . . . Temu tečaju se bo poznalo, da se je vred-

ništvo premenilo: upam pa s prihodnim tečajem svojim visokim prednikom vsaj kake stopinje bližej priti, sosebno, ker se že zdaj delo prihodnjega leta po malem naravnava itd.

L. 1857. Poklone se spet s priserčnim pozdravom nov tečaj „Drobtinc“ vsim častitim bravcom . . . Sostavki obsegajo mnogoverstne stvari, kakor je „Drobtincam“ že od njih začetka šega; vodilo vsemu je pa „Eno potrebno“, prav kakor nam je svoje dni sloviti učenik Ahacel, on, mož v vseh vedah dobro najden pa ves pobožin naročal, da naše pisanje bodi. To stori, da pobožen Slovenec toliko rad po „Drobtincah“ seže. — Bo tedaj sam sebi dobro storil, kdor si jih omisli. Dobro storil bo pa tudi svojim bratom, ker je čisti znesek v povzdigo našega še mladega slovstva namenjen — za društvo sv. Mohorja. — Povsod se nahajajo društva, ki dobre knjige po niski ceni na svetlo spravljajo: nikarmo, da bi med nami tako društvo opešalo! Bi bilo pač vendar kaj prav, da bi vsak, ki mu je za povzdigo našega slovstva, pa za pravo keršansko omiko kaj, bil úd tega društva; sam knjige jemal, pa še po verh iz velike zaloge tega društva ktere kupil, spečati jih ali pokloniti komu, da bi vendar tudi mi ter dno „slovensko matico“ imeli itd.

L. 1858. Kakor poprejšnih dvanajst prinese tudi pričujoči tečaj „Drobtinc“ mnogoverstnega blaga. Zapopadek knjige pa tudi njeni obrazek — oboje stori, da se bo tečaj naverstil poprejšnim vse pristojno. Za obrazek . . . letos podoba sv. Justa, Teržaćana in zdaj patrona starega mesta Tersta in cele tamošne Škofije . . . Sostavki so po večini izvorni; da se je tudi še prevodov vmes naverstilo, ne more biti od škode: saj tudi vertnarji išejo še po drugot cvetlic, da jih med domače naverstijo, ne iz sile, ker domačih čez več imajo in jih še oddajajo; pa lepota verta se povikša, ko se verste cvetlic množé. Bog plati . . .! Priporočim se pa vsim tudi za prihodnji tečaj — za pomoč kolikor toliko: tudi drobtinčica se bo hvaležno sprejela.

„Mihael Stojan, knezo-škofijski Lavantinski duhovni svetovavec, dekan in far-mešter Braslovški, začasni vrednik Drobtinic“ — je naslov izvrstnemu životopisu, ki ga je priobčil v Slomšekovih Drobtincah l. 1865—1866 str. 128—182 preč. Fr. Kosar, dekan Kozjanski, kjer je str. 159 brati p.: „Res je sicer, da kar slovniško pravilnost tiče, se najdejo v vseh teh knjigah (Stojanovih) mnogi pogrěški, pa tačasna pisava se ne sme meriti po stopnji sedanjega jezikoslovnega znanja. Reči se mora, da za svojo dobo so bili Stojan eden zmed tistih, ki so naj bolj čisto slovenski pisali, zlasti pa slog naj bolje v slovenskem duhu obračali“. . . „Naj lepši grobni spomeniki so tisti, ktere si človek sam v življenji postavi s krepostjo in dobrimi deli. In tako so storili Stojan. Kakor pisatelj so si častit spomenik postavili na zemlji slovenski; njih ime se bo v versti duhovskih pisateljev hvaležno imenovalo od roda do roda . . . Kakor mešnik . . . kakor dušni pastir . . . — Trojni spominek pa jim pripravijo tudi njih duhovni otroci, njih znanci in prijatelji. Hvaležna Braslovška fara je postavila na njih grob lepo kapelico, ki je stala nad 400 gld. Dolžnost škofije in slovenskega naroda pa so letošnje Drobtinice prevzele. Ravno s tem životopisom so hotle Stojanu spominek postaviti v domači škofiji, da se Stojanovo ime hrani kakor žlahtna svetinja za zgodovino škofijino; pa tudi spominek za slovensko zemljo, da kadarkoli se bo zgodovina slovenskega slovstva pisala, se tudi dostojno opominjajo dela Stojanove.“

Simon Rudmaš r. 21. okt. 1795 v Št. Vidu v Junski Dolini na Koroškem, učil se v Doberli Vesi, latinskih šol v Celovcu, modroslovskih naukov v Gradcu, bogoslovnih v Š. Pavlu in v Celovcu, kjer je posvečen bil za mašnika l. 1821, in služil nekaj časa v Doberli Vesi, v Št. Andražu, od l. 1827 bil katehet in vodja glavni šoli v Celju, ktero je povzdignil v vzgledno s štirimi razredi, in vredil v deško in deklško, od l. 1839

predstojnik normalni šoli v Trstu, od l. 1850 c. k. šolski svetovavec in nadzornik ljudskih šol na Koroškem, kjer je umrl 30. junija 1858. — Mnogo, premnogo se je trudil za povzdigo in razvitek ljudskih šol po mestih in po deželi, za dobre ljudske učitelje, za njih omiko in tudi za zboljšanje njihovega stanú, vtemeljal posebno ustanovo za podporo ubogih šolskih pripravnikov, šolo za sadjerejo in muziko, bil nadzornik tudi novi realni šoli v Celovcu itd. — „Rudmaš pa ni bil samo učen in izversten šolnik, bil je tudi iskren domorodec, da je malo tacih. Koliko je na Koroškem za slovenščino storil, je vsakemu dobro znano; po vsi pravici se more imenovati največi steber slovenske narodnosti v Koroških šolah. Rudmaš je bil tudi slovenski pisatelj.“

Spisal je a) Potovanje v Krajclingo. — Da bi se z lastnimi očmi prepričal, kako so šole drugot uravnane, je obhodil Švajco in še nekatere druge kraje, in kar je tu lepega in koristnega vidil in slišal, je popisal v slovenskem jeziku v knjižici „Potovanje v Krajclingo“, ki jo priporočujemo vsem učiteljem za berilo (Koleda l. 1859 str. 115).

Nekoliko časa bil je vrednik b) Jadranskemu Slavjanu, v kojem se nahajajo nekateri njegovi spisi.

L. 1851 napové se „Učiteljem ljudskih šol na Koroškem“ c) v Slovenski Bčeli (str. 60. 61) na pr.: „Poklican sem od presvitlega cesarja, naj lepše in naj žlahtnejše polje u svojej ljubej domovini obdélovati. Da se za to visoko čest saj enmalo hvaležnega skazem in vas, ljubi učitelji, prav prijazno pozdravim, sem namènil, 400 rajn. — štiri sto rajnišov — kovanega denarja u c. k. avstrijskih dvajseticah na to razdéliti in obrniti, da bi ž njimi znotrajne šolske zadeve na višjo stopnjo povzdignul, in ljubezen do svojega materskega jezika obudil. Tih 400 rajnišov se bode takole razdélilo itd.“ — V ta namen jame v Slov. Bčeli l. 1851 spisovati: Kratek navod v številoslovje (Teč. II. sv. 1. str. 76—170 in sv. 2. str. 11—188) z naslednjo vpeljavo in skončavo: „Vidil sem čez deset lét v Terstjanskih šolah tako podučevati, da je nauk veliko dobrega in veselega sadja donesel. Kar sem tam s dobrim uspehom izpeljavati vidil, bi rad vsim učiteljem svoje ljube domovine priporočil. Še nam mènkažo bukvice, ktere bi pokazale, kako bi bilo naj boljše in naj hitrejše učence iz glave rajtati učiti. Za tega voljo pri tem nauku še kjer bodi na kej napčnega naletimo, in vidimo, da veliko učiteljev te nauk še clo nič ne pozna, ali pa da se pri njem tako obnaša, da sebe in otročiče brez dobrega sada muči (str. 76) . . — Tristavka (Regel de tri) . . Otroke u takem računjenju vaditi, ni prazno slamo mlatiti, ves trud se pozdej obilno poplača. Tako vajeni otroci bojo pozdej vsak račun u številkah lahko, urno in brez pomote izdelati kos. — Kako in kedaj se pa imajo učenci k poslednjemu računjanju napelevati, bodemo prihodno leto se pomenkovali. S Bogom (str. 188)! — Spiše torej

d) Kratko številoslovje alj navod, kako učence iz glave rajtati učiti. V Celovcu nat. Kleinmayr. 1852. 8. str. 40. — Njegovo je menda v „Ponovilu potrebnih naukov za nedelske šole na kmetih“. U Beču 1854. — IV. Številoslovje (str. 373—423). Čveterere rajtbe drobežev, primere in ravnomerine, prosta tristavka; verižni račun, izrajtba obresti, družtvinski račun, izrajtba zmesi, dobička in zgube, mere itd. (Slomšek. Zbr. Sp. Lend. I. str. 247).

e) Povabilo k društvu sv. Mohora l. 1852 je podpisal tudi Simon Rudmaš, c. k. šolski svetovavec na Koroškem, v začasnem odboru, v kojem je marljivo deloval. — V Drobtincah l. 1853 je priobčil „Navod, kako bi se pervinci u nedelskih šolah pisati in čitati ob jednom, ali pisaje se čitati učili“. — Kakor v Bčelo, dopisoval je tudi v „Oest. Schulbote“ ter sostavil v nemškem jeziku „Beiträge zum Methodenbuche“. — Kaj vspešno je deloval po učiteljskih shodih, v kterih je skazoval šolnikom tudi djansko, kako naj se mladina podučuje v raznih tvarinah. Tako na pr. pri „Učitelj-

skem shodu v Št. Mihoru“, o katerem piše M. Majar: . . . Poslednič smo podpisali vsi pričujoči zapisnik. Popred ko k objedu gremo, je še rekel p. n. g. Rudmaš, — hočem še jedno prigodbo povedati: „Neki pošten kmet pride v gostilnico, se vsede k mizi, kjer je že nekaj gospode južinalo, si ukaže prinesiti tudi južino, se pokriža in obmoli pred jedjo po svojej navadi, ravno tako po jedi spet obmoli in se pokriža. Posmehovaje mu reče jeden gospodec: Ali pri vas vsi tako molijo pri jedi kakor ti? Kadar k tem svojim ljudem prideš, reci, da jih pozdravim. Kmetič odgovori: To ne smem. Naši ljudi bi me debelo in gerdo gledali, ako bi jih od nekoga pozdraviti hotel, ki ne moli pred jedjo in po jedi. Pri nas taki ne sedé pri mizi, temoč so le v hlevčičih (svinskih). Se malo prikloni rekoč: „Zdravi ostanite gospod!“ in odide. V nekterih krajih, reče dalje g. svetovavec, opuščajo molitve pred jedjo in po jedi; mi to staro in lepo navado podpirajmo in kjerkoli jeden izmed nas zavzmlje pri kakoj gostiji prvo mesto, naj glasno obmoli pred jedjo in po jedi. To je g. Rudmaš tudi sadaj storil. Bili smo pri gostiji prav židane volje, pelo se je po nemško, po slovensko in še po italiansko smo jo skusili itd. (Slov. Prijatelj 1856 str. 130).“

Čisti znesek vseh spisov je Rudmaš odločil za pomnoženje svoje ustanove za podporo šolskih pripravnikov. — Celjani so ga bili izvolili za svojega častnega meščana; Lavantinsko knezoškofijstvo za škofijskega duhovnega svetovavca; Teržačani za srenjskega svetovavca, kajti silno se je trudil kot vodja teržaških šol za povzdigo in pomnoženje ljudskih šol in za potrebne poprave v šolskem poduku. Gl. v Slovenski Koledi za l. 1859: Simon Rudmaš, c. k. šolski svetovavec in nadzornik ljudskih šol na Koroškem (str. 110—116). — „V obhoji je bil sama prijaznost in dobrota; vse, kar je zamogel, je razdelil med uboge; posebno pa je podpiral šolske pripravnike, da bi si iz njih priredil čedalje več sposobnih učiteljev za ljudske šole. Z Rudmašem je padel močen steber narodnosti naše na Koroškem; v njem so zgubile šole in ubogi učitelji svojega naj skerbnišega varha in naj boljšega očeta. Naj mu sveti večna luč (Glasnik Slov. 1858. 2 zv. str. 37)!

Slomšek kot pedagog.

(Dalje.)

Poglejmo zdaj, kako in v kakšnem redu je Slomšek spisoval šolske knjige. Naj potrebnejša šolska knjiga je abecednik. Užé l. 1833., ko je Slomšek v počitnicah potoval po slovenskem Štajeru, pečal se je v družbi s slovečim slovenskim pisateljem Murkotom (bil je takrat še bogoslovec), da popravita tako zvaní „Namenbüchlein“, menda slovensko-nemški. Kot vneti šolski nadzornik bil bi Slomšek gotovo rad spisal že to in uno potrebno slovensko šolsko knjigo, ako bi mu bilo dovoljeno, da bi jo bil rabil v šoli. Ker mu pa ni kazalo pisati šolskih knjig za vsakdanje šole, sestavil je pa za nedeljske šole, za rabo učiteljem in za privatno učenje knjigo, s katero si je pridobil neizmerno veliko slavo in zaslugo. Ta, že večkrat omenjena knjiga je izišla v prvem natisu l. 1842., v drugem l. 1848. in v tretjem natisu l. 1857. Kosar imenuje to delo krono vseh Slomškovih literarnih proizvodov. Knjiga je tako zaslovela, da so celó v daljni Moskvi osemdeset iztisov naročili. Prvega natisa naslov se tako glasi: „Blaže in Nežica v nedeljski šoli. Učiteljam in učencam za poskušnjo spisal Anton Slomšek, Vozeniški fajmošter. V Celji 1842. Natisk in papir od Andreja Lajkama naslednikov v Gradci“. Vel. osm. I. — XVI. in str. 270. Kakor razvidimo iz Lendovšekove biblijografije, bila je prva učna knjiga za vsakdanje šole „Mali Blaže v prvi šoli“. Začela se je menda rabiti l. 1850., koj potem, ko je bilo ministerstvo zaúkazalo Štajerski guberniji, da se v

slovenskih okrajih mora poučevati v deželnem, to je v domačem jeziku. Ta naredba je bila povod, da je Slomšek v letih 1852. in 1853. spisal sledeče nemške in čisto slovensko-šolske knjige :

Prišla je na svetlo: 1. „Nemška slovnica za slovenske šole. Na Dunaji, 1852. V zalogi c. kr. bukvarnice za šole, pri sv. Ani v Janezovih ulicah“. 8°, str. 123. (Prim. Kosar A. M. Sl. str. 251: „Er selbst schrieb für diese gemischten Schulen eine vergleichende slovenisch-deutsche Grammatik.“) — Natis l. 1852., katerega sem v rokah imel*), je menda prvi. Kratek uvod pisateljev pred začetkom slovnice se glasi: „Nemška slovnica uči nemški jezik prav govoriti in prav pisati. Nemška slovnica ima tedaj dva dela: Nauk, nemški jezik prav govoriti in nauk, nemški jezik prav pisati. Prvi del, kateri uči nemški jezik prav govoriti, mora učiti, kako se besede izpreminjajo: razlikovanje besed (Wortforschung) in kako se mej seboj vežejo, da se razume, kar se govori: vezanje besed (Wortfügung). Nauk, nemški jezik prav pisati se imenuje pravopis.“ Tudi malemu berilu za slovensko-nemške šole (br. 45.) je pridjana kratka slovnica: „Vaja slovensko in nemško besedo prav govoriti in pisati.“ Str. 176—235. 2. „Mali Katekizem za prvošolce. Na Dunaji. V c. kr. založbi šolskih bukev“. 8°, str. 44. (Ta katekizem se sploh imenuje Slomšekov. V Kosarjevem A. M. Sl., str. 253 se bere: . . . „in einer Einlage an das Unt.-Ministerium vom 15. Juni 1852 lesen wir: dass die Religionslehre nicht als Mittel zum Sprachstudium, wie es leider nur zu häufig bisher geschah, zu misbrauchen sei, sondern die Schulchristenlehren in jener Sprache zu behandeln seien, in der die Vorträge in der Kirche zu geschehen pflegen; es erscheine sonach eine Wiederauflage der bisher üblichen slovenisch-deutschen Katechismen ganz überflüssig; für die Verfassung slovenischer Katechismen aber werde er Sorge tragen.“ — 3. „Abecednik za slovensko-nemške šole.“ 8°, str. 103. (v slovenski in nemški besedi). 4. „Malo berilo za slovensko-nemške šole“. 8°, str. 239. (v slovenski in nemški besedi). 5. „Veliko Berilo za slovensko-nemške šole“. 8°, str. 445. (v slovenski in nemški besedi). 6. „Abecednik za slovenske šole. Na Dunaji v zalogi c. kr. bukvarnice za šole“. Natis, katerega imamo, je od l. 1862. in šteje 8°, 86 str. 7. „Malo berilo za prvošolce. Na Dunaji. V zalogi c. kr. bukvarnice za šole“. Natis, katerega sem videl, je od l. 1854. in šteje 8°, str. 160. 8. „Veliko berilo in Pogovorilo za vajo učencev drugega odreda. V Beču. 1855. Troškom c. kr. prodavnice šolskih knjig“. Natis, leta 1855. šteje 8°, 267 str. 9. „Ponovilo potrebnih naukov za nedeljske šole na kmetih. V Beču l. 1854. Troškom c. kr. administracije za razprodaj šolskih knjig, v Janezovih ulicah“. 8°, str. I—IV. in 742. (Predgovor str. I—IV. z naslovom: „Opomemba“ ima polni podpis: Slomšek. V Kosarjevem A. M. Sl. str. 251 se bere, kar je Slomšek sam pisal o tem delu: „Es war mein Bemühen, die besten Kräfte meiner Umgebung zur Abfassung dieses Lehrbuches zu gewinnen, denselben den Stoff, wie auch die Form anzuzeigen, die gelieferten Aufsätze mit Aufmerksamkeit durchzusehen und auszuschneiden. Demnach dürfte dieses „Ponovilo“ nicht nur eine Wiederholung des Schulunterrichtes in einem für das vorgerücktere Alter passenden Maszstabe, sondern auch ein brauchbares Hausbuch für die der Schule entwachsene Jugend mit einer entschiedenen Richtung auf das praktische Leben werden.“ — G. Matija Majar imenuje to knjigo pravo „enciklopedijo za slovensko ljudstvo“. V poznejših natisih razdelila se je vsa knjiga v tri manjše. Pervi del: Zgodovina sv. vere. Str. I—VI. in 183. Drugi del: Navod nabožnega življenja in lepega zadržanja. Spisovanje listov. Str. 158. Tretji del: Vodba modrega kmetovanja. Vinoreja. Str. 185. — Zemljepis str. 656—716 in Ljubezen do domovine str. 717—737 se pa v tem natisu ne nahaja. (Dalje prih.)

*) Lendovšek.

Avktoriteta in svojevolja v šoli.

Obravnavano v „Pedagogijskej jednoti za Prago in okolico“.

(Dalje.)

Nisem govoril začetkom brez potrebe o naravnem zakonu. To razmerje med učiteljem in učencem je v največjem nasprotju z naravnim redom in zakonom, zato ne more obstati, mora se odstraniti, da se odvrnejo slabi nasledki.

Ali smemo pričakovati kaj dobrega od učenca, kateri se zoperstavlja učitelju z zavestjo, da se mu ne sme nič zgoditi? Kdor se je naučil v mladosti podkopati mir človeške družbe, kdor ni bil prisiljen priznavati avktoriteto, ta ostane upornik in rušitelj miru, od tega ne pričakujte, da bi vam v starosti priznaval kakovo veljavo.

Iz takovega učenca postane šiba za človeštvo, katera postaja s starostjo vedno silnejša.

S čim tedaj popraviti to hibo? Z izpolnjevanjem naravnega zakona, katerega se jeden paragraf glasi: Oče, učitelj je v vsakem slučaju nadrejen, sin, učenec pa v vsakem slučaju podrejen.

Ko je dunajsko učiteljsko društvo „Diesterweg“ podalo na ministerstvo molbo, da se telesna kazen zopet v šolo uvede, kakov v nebo vpijoči krik je tu najedenkrat nastal!

Užé so si nas predstavljali, kako bomo hodili v šoli od rana do večera s palico v roki, kot sredoveški krvoloki. Na obrano „Diesterwega“ se more reči, da so dunajski učitelji prosili telesno kazen zató, da se obvaruje čudorednost, a nikakor, da bi se hoteli ponižati do pódlega korobáčenja. Tega smotra se učiteljstvo dobro zavéda, bolje nego si dunajski gospodje žurnalisti domišljujejo. Takovo učiteljstvo je uzornejše od onih, kateri ga brez prava napadajo.

Mi si ne želimo niti toliko, kolikor je želel „Diesterweg“, temveč mi hočemo, da nas šolski uradi čuvajo pred napadom razpuščene in demoralizovane mladine; mi hočemo, da bi se na isti način, kakor je bila do danes vpeljana disciplinarna naredba proti grešečim učiteljem, tudi vpeljala preiskava proti razposajenim učencem in njih roditeljem, in s tem načelom stopamo v svet.

O našej dôbi se trdi, da je dôba humanitete. Samo škoda, da se humaniteta v resnici preveč pristransko razumeva. Ko bi se učitelj svojeglavneža in upornika le malo telesno dotaknil, bilo bi to užé nečloveško; dotakne li se svojeglavnež in upornik časti učiteljeve, ako se učitelj radi njega vjeda v svojej notranjosti, ako mu krvaví srce nad njegovo prihodnostjo, ako si učitelj škoduje na zdravji ter si koplje hirajoč rani grob, nad tem se humaniteta naše dôbe nič ne opoteka!

Pomagajte tedaj, ki imate uzde v rokah! Dokažite, da čutite in mislite z največimi dobročinitelji otrok svojega naroda! Dokažite, da nočete, da bi učitelj bil i v prihodnje podnožje surovežem! Dokažite, da imate v notranjosti zavest in misel za one, ki vodijo vaše otroke k prosveti in razcvetu milega národa in domovine!

Gospod Ljud. Stral: Jedna tožba se sliši dandanes po vsem učiteljstvu, da nam mladina narašča čez glavo. Naj so uzroki tega žalostnega stanja, kjer jim drago, faktum je, da je učitelj pred naraščujočo razposajenostjo mladine brez brambe, da je izpostavljen roganju mladih ničvrednežev, kateri izjavljajo učitelju v najkritičnejšem položaji, ko je mera potrpežljivosti do poslednje kaplje izcrpljena, svoj veto: „Ne smete kaznjevati“.

Grožnja z zakonom iz ust trinajstletnega dečka! Ali je kje kaj bolj nenaravnega, bolj smešnega?

Ali stoječ v strašnej tej abnormalnosti otročjemu obrazu v obraz, ne moremo se obraniti bolnega čuvstva in nasmeh nam ne gre od srca.

Danes se sklicuje na zakon oni, o katerem je skoro gotovo, da ga prvim svojim korakom na pragu samostalnega življenja poruši ter da se bode njegovim jeklenim črkam pokoroval le iz strahu pred njegovo močjo in kaznijo.

More li takov učenec drugačen biti?

Dobro se je izrazil brnski „Beobachter“: Ko bi bil takov učenec drugačen, nego je, bil bi ali čudakovič ali velik talent.

Vprašate, zakaj?

Ker mu je bila rodbina, iz katere pohaja, od zibelke v vsem početju za primer.

Ali ni slišal od prvih trenutkov, ko je začel pojmiti, samo psovanje in preklinanje vseh, ki segajo s kakovim pravom — če tudi nameravajočim na dobro vse družbe — v način njenega življenja, ki omejujejo njene navade, mišljenje in dejanja v onih mejah društvenega reda, katere sovražijo člani rodbine z vso dušo? (Konec prih.)

Iz šole za šolo.

Pravopisne vaje.

(Sestavil **Fr. Jamšek.**)

(Dalje.)

XXXIII.

(Učitelj napiše na šolsko tablo sledeče vodilo, učenci prepisujejo.)

1.

a) *Gôre*: Bohor, Pohorje, Menina (menda: Mejnina, planina na štajersko-kranjskej meji pri Gorenjem Gradu), Rinka, Kum, Nános, Dobrač, Pireneje, Oljska Gôra, Etna.

b) *Vôde*: Jakobov vodnjak; — Ložnica, Bistrica, Cedron; — Drava, Sava, Kulpa, Dunav (Donava), Jordan; — Genezaret, Bleško Jezero; — Jadransko Morje, Črno Morje, Mrtvo Morje.

Pomnite!

10. Imena vršacev: naj si bo grič, brdo, hrib, gôra, planina, snežnik ali ognjenik — in imena vôd: naj si bo vir, potok, reka, veletok, jezero ali pa morje so tudi lastna imena; zato jih pišemo z veliko začetnico; iz njih izpeljane pridevnike (bohorski, pohorjanski; — ložničini, dravini; — genezaretski (genezarečki), bleško-jezerski; — črno-morsko brodovje) pišemo vender z malim sprednikom, ako dopuščate to umljivost in določnost.

Naloga.

Napišite nekaj gôrskih in vodovnih imen v istej vrsti!

2.

a) *Gôre*: Ostrica (Ojstrica), Triglav, Veliki Zvonar, Montblank, Kavkaz, Sinaj, Ararat, Balkan, Everest, Vezuv.

b) *Vôde*: na Koritu; — Trnava, Kokra; Mura, Ljublanica, Krka, Soča, Veltava, Volga, Nil, Amazonska Reka; Vrbsko Jezero, Cirkniško Jezero, Kaspiško Jezero; — Galilejsko Morje, Rudeče Morje, Tihi Ocean.

(Pravilo. — Naloga.)

XXXIV.

(Učitelj napiše na šolsko tablo sledeče vodilo, učenci prepisujejo.)

1.

a) Jugoslovanom prištevamo sledeče národe: Slovence, Hrvate, Srbe in Bolgare; Severoslovanom pa: Čehe, Slovake, Poljake, Rusine in Ruse.

b) Besedo Bog namestujejo izrazi: Božič, Oče, Stvarnik, Vsemogočni, Najsvetejši. Pomnite!

11. Lastna imena so tudi imena národov; baš tako beseda Bog in njene namestnice, zato jih pišemo z veliko začetnico. Iz takih lastnic izpeljane pridevnike pišemo navadno z malim sprednikom.

Naloga.

Napišite še nekaj národnih imen in namestnic za besedo Bog!

2.

a) Romanskega plemena so sledeči národi: Italijani, Francozje, Španjoli in Rumunci; grmanskega pa: Nemci (Franki, Gotje, Cimbrí, Tevtoni), Angleži, Kočevarji.

b) Besedo Bog namestujejo ti-le izrazi: Božje (Bože), Večni, Bog Oče, Bog Sin, Bog sv. Duh, Vsemogočni.

(Pravilo. — Naloga. —)

V ponovilo:

„Prepišite sledeča pravila in naučite se je na pamet!“

Velike začetnice (sprednike) pišemo:

1. V začetku govora (spisa).
2. Za piko, klicajem in vprašanjem, kadar sklepajo stavkovo misel.
3. Za dvopičjem, kadar svoje lastne ali besede koga družega neizpremenjene zapišemo.

4. V pesnih iz početka vsake vrste.

5. V pismih pri zaimkih, s katerimi nagovarjamo osebo, kateri pišemo.

6. Pri lastnih imenih, to so: imena ljudi (osebna imena) po krstu, po rodu, po domu (tudi kot pridevnike); posebna imena živali (tudi kot pridevnike); posebna imena žemljišč, naj si bo njiva, travnik, pašnik, vinograd ali gozd, imena župnij, občin ali srenj okrajev, dežel in držav; imena okolic, sosesk, gradov, vasí, trgov in mest; imena gôr in vôd, naj si je vir, potok, reka, veletok, jezero ali morje; imena národov (a ne kot pridevnike).

7. Beseda: Bog in njene namestnice (kot pridevnike navadno nè). (Dalje prih.)

Književstvo.

— **Občnâ zgodovina.** Spisal in založil Janez Jesenko, III. del: Novi vek. Drugi skrajšani in popravljeni natis. V Ljubljani, Národna Tiskarna 1886, 8, 92 str. Cena 40 kr. Ta izvirna knjiga bode jako ugajala tudi ljudskim učiteljem.

— „**Kurzgefasste Geschichte Krains**“ von Aug. Dimitz. Laibach 1886. Ig. v. Kleinmayr's & Fed. Bamberg's Verlag. To delce obsega najvažnejše zgodovinske dogodke do 1883. l. Ta mična knjiga bode posebno ugajala kranjskemu učiteljstvu, tedaj jo priporočamo vsem šolskim in učiteljskim knjižnicam. Stane 80 kr. (po pošti 5 kr. več).

— **Die landwirthschaftlichen Gesetze und Verordnungen des Herzogthums Krain für Land- und Forstwirthe, politische Beamte, Gemeindevorsteher zunächst für die krain. Lehrer und Lehramts-Zöglinge.** Mit einigen Erläuterungen herausgegeben von Prof. Wilh. Linhart. Laibach. Druck und Verlag von Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg 1886, 8, 88 str. Vsebina: Vogelschutz-Gesetz. Vogelschutz. Maikäfer- u. Insectenvertilgungs-Gesetz. Zur Vertilgung der landwirthschaftlichen Schädlinge der Thierwelt. Kleeseidevertilgungs-Gesetz. Belehrung zur Durchführung des Kleeseidevertilgungs-Gesetzes. Die Kleeseide. Feldschutz-Gesetz. Fischereigesetz. Durchführungs-Verordnung zu demselben. Künstliche Fischzucht. Wildschonzeit-Gesetz. Wild. Weingarten-Ordnung. Hengsten-Licenzierungs-Gesetz. Reblaus-Gesetz. Der Wald. Forstfrevel. Ta knjižica bode prav dobro ugajala vsemu kranjskemu učiteljstvu.

— **Zlatorog.** Planinska pravljica. Spisal R. Baumbach. Z dovoljenjem pisateljev in založnikovim preložil Anton Funtek. V Ljubljani. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Bamberg, 1886, 8, 95 str. Knjižica je po obliki in vsebini krasna. Priporočamo jo tedaj vsemu slovenskemu razumništvu.

— **Umetno ribarstvo.** Spisal Ivan Franke. Ljubljana. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1886, 8, 90 str. Vsebina: Lastnosti vode. Lastnosti rib. Umetno ribarstvo. Kako se dobi zarod od rib poletne drsti. Kako se odreja ribe do popolne rasti. Kako se ribe varujejo. Ta zanimljiva knjižica bode dobro ustrezala vsem prijateljem rib kakor tudi šolskim in učiteljskim knjižnicam.

— **Delavski prijatelj.** Nauki, ki so delavcem v sedanji dobi posebno potrebni. Spisal Fr. Podgornik. Novomesto. Tiskal in založil J. Krajec, 1886, 8, 52 str. Stane 20 kr. Ta knjižica obsega pod geslom: „Pomagaj si sam in pomaga ti Bog“ mnogo lepih naukov delavcem.

— **Knjižnica za učitelje.** Knjiga XVIII. Jana Amosa Komenskoga informativijum za šolo materinsku. S češskega originala preveo Vjenceslav Zaboj Mašnik. Zagreb, natiskom hrv. ped. književ. zbora 1886, 8, 76 str. Stane 40 kr. S to knjižico se je hrv. ped. slovstvo zopet lepo pomnožilo. Priporočamo jo tudi slovenskemu učiteljstvu!

— „**Molitvenik za dečke**“ in „**Molitvenik za deklice**“. Zbral Franjo Marešič. Ljubljana, 1886. Založil in prodaja Ivan Bonač, knjigovez. Oba molitvenika obsegata vse najpotrebnejše molitvice, nauke in pesnice za otroke. Priporočamo ju kot primerni darek pridnim otrokom (dečkom in deklicam). Prav lično ves v platno vezan stoji samo 30 kr. Na vsakih 12 knjižic dade se ene za nameček.

— **Kruh nebeški ali navod, pobožno moliti in častiti presveto Rešnje Telo** s trojno mašo in drugimi navadnimi molitvami. Na svetlo dal Janez Zupančič, župnik. Tretji zopet pomnoženi in zlepšani natis. V Ljubljani, 1885, 440 str. Založila družba sv. Vincencija. Dobiva se v Katoliški Bukvarni (vezan v pol usnji po 70 kr., v usnji po 90 kr., v usnji z zlatim obrezkom po 1 gold 20 kr.).

— **Ljudska knjižnica** tudi letos vrlo nadaljuje svoja zanimljiva berila. Posebno spreten je tretji zvezek, v katerem se mej drugim kratko razlagajo dolžnosti otrok do staršev. Ljudsko knjižnico priporočamo tedaj vsem prijateljem odrasle slovenske mladine in vsem Slovencem sploh. Vsak zvezek stane le 6 kr. (s poštnino 8 kr.). Naroča se pri g. Lav. Kordežu v Mariboru.

— **Cerkvene pesni** nabrane med slovenskim národom. Zvezek I. Izdalo in založilo cecilijansko društvo za goriško nadškofijo. 1885. Natisnila Klein in Kovač v Ljubljani. Dobivajo se tudi v Katoliški Bukvarni v Ljubljani po 75 kr. (po pošti 5 kr. več). Te pesni sta na Tolminskem in Cerkljanskem nabrala in harmonizirala g. g. Jan. Kokošar, kapelan v Cerknem in Danilo Fajgelj, nadučitelj v Tolminu. Pesni so največ stare in tedaj pravě národne melodije in besede.

— **Národne pesni.** Nabral na Koboridskem in čveteroglasno upravlil Hrabroslav Volarič, učitelj na Livku, p. Kobarid (kateri jih tudi prodaja po 60 kr.). Natisnili J. Blasnik-ovi dediči v Ljubljani.

D o p i s i .

Iz Metlike. † V 14. dan aprila umrl je pri nas začasni drugi učitelj, gospod Janez Anžiček. Ranjki porodil se je bil na Straži pri Št. Rupertu na Dolenjskem leta 1858. Šolal se je v Rudolfovem, kjer je izvršil pet gimnazijalnih razredov. Na to vstopil je v učiteljsko izobraževališče v Ljubljani. Dostalsi zrelostni izpit, učiteljeval je naprej v Nadanjem Selu v okraji Postojnskem, kjer si je bil vsled prehlajanja nakopal hudo bolezen. Ker mu je Notranjska burja bila preostra, prosil in prišel je za družega učitelja v Št. Vid pri Zatičini. Od todi prišel je v Črmošnjice na Kočevskem in v 26. dan novembra 1884. l. za družega učitelja v Metliko.

Ranjki je bil zeló nadarjen in prav spreten učitelj. Obnašanje njegovo je bilo mirno in taktno; v kratkem času pridobil si je bil občeno zaupanje in splošno spoštovanje. Otroci imeli

so ga radi, ker znal jim je vcepiti v serce pravo veselje do učenja iz ljubezen do samega sebe. — Pogreb njegov v 16. dan aprila t. l. bil je veličasten. Domači učitelji darovali so mu lep venec z napisom: »Svojemu tovarišu učiteljstvo Metliško«. Tudi drugih lepih vencev od gospá in gospodičin videlo se je dokaj na krsti. Pogreba udeležila se je šolska mladina sè svojimi učitelji, meščanstvo, uradništvo in vkljub slabemu vremenu precej učiteljev iz domačega okraja, mej njimi c. kr. okrajni nadzornik, blagorodni gospod Anton Jeršinovec, domača godba in požarna bramba. Učiteljstvo zapelo mu je dve žalostinki.

Da je bil raniki tovariš resnično priljubljen, videlo se je na pokopališči; otroci in odrasli, gospóda in kmetijsko ljudstvo jokali so po svojem učitelji. Slavno meščanstvo pa je pri tej priliki pokazalo, kako umé čislati svoje učitelje, kajti izkazalo je zadnjo čast umerlemu g. Anžičku v tolikej meri, da so bili pričujoči učitelji zeló ganjeni. — V miru božjem počivaj, bodi ti zemljica lahka, dragi tovariš! — Gospodom pevcem, sl. meščanstvu in uradništvu, učiteljstvu, domačej godbi, požarneji brambi in vsem, ki so zadnjo čast izkazali umrlemu tovarišu, se lepó zahvaljuje

Andrej Šest.

S Krškega. Na poziv osnovalnega odbora zbralo se je v 6. dan maja t. l. 14 učiteljev in učiteljic v šolskem poslopji v Krškem, da ustanové »Pedagogiško društvo« za učitelje in šolske prijatelje. Po presrčnem pozdravu g. Gabršeka bil je isti *per acclamationem* izvoljen predsednikom zborovanju. Potem so se pretresala in vsprejela po odboru predložena društvena pravila, katera se bodo predložila vladi v potrjenje. Pri volitvi začasnega odbora bili so izvoljeni: G. Gabršek prvosednikom, g. Ravnikar namestnikom in tajnikom, gospdč. Wessner blagajnikom, g. Medić pevovodjo, gg.: Bezlaj, Lapajne in Lunder odborniki. Po zborovanju je bila živahna in kolegijalna zabava na vrtu pri g. Gregoriči, in le prehitro so potekle ure, ko je bilo tovarišem mogoče neprisiljeno menjavati svoje nazore o raznih zadevah. Vsi pa so se vrnili domov z živo vnetostjo za društvo in s tem za svoj stan, kar jedino le olajšuje težko breme prevažnega a žalibog! premalo cenjenega učiteljskega poklica. Brzobjavno pozdravilo nas je učiteljstvo iz Žužemberka. — Društvo šteje že zdaj nad 40 pravih udov, a ko se potrdijo pravila, pristopilo bode tudi mnogo podpornih udov, kajti zanimanje za to društvo je občno, ker ono namerja poleg nadaljnjega izobraževanja učiteljev združiti šolo in dom v vzajemno celoto in podpiranje ter podajati roditeljem dobrih navodov za boljšo vzgojo otrok. A o tem namenu in o sredstvih v doseg tega namena Vam pišem obširneje prihodnjíc.

G.

Iz Šmarji na Goriškem. (Zahvala.) VeleSpoštovani gospod Ign. Gruntar, c. kr. notar v Logacu, je blagovolil podariti 5 gld. za nakup knjig šolske knjižnici. Za ta lepi dar se presrčno zahvaljuje

Leop. Furlan,
šól. voditelj.

Iz Kamenika. Okrajna učiteljska konferencija za Kameniški okraj bode 28. julija t. l. v Mengeši. Razun navadnih toček je na dnevnem redu: »Kako naj se uravná pouk o uporabi ločil, da bode plodonosen. Poroča g. J. Janežič. — Poročilo posameznih učiteljskih močí o privatni lektiri v pretečenem šolskem letu in vpliv te lektire na vzgojo in pouk. — Konečno poročilo odbora za pregledovanje knjig »družbe sv. Mohora« o svojem, sedaj dovršenem delovanju.

Iz Ljubljane. Iz sej c. kr. deželnega šolskega svéta v 1. in 15. dan preteč. m. Deželnemu odboru se naznanja o pobiranji doklad za stvarne šolske potrebščine. — Ukrene se potrebno o ustanovi nove šole pri Sv. Trojici (v Logaškem okraji) in o exkurendni šoli v Tomišelji (pri Igu v Ljubljanski okolici). — V Železnikih se bode enorazrednica še le potem razširila, kadar se za trdno določita šolska okraja za Selca in Železnike. — Reši se pritožba hišnikov z Ostrožnega Brda o vplačevanji troškov za stvarne šolske potrebščine. Učiteljeva prošnja, v kateri prosi, da bi ne moral na Kranjskem šest let služiti, se s potrebnim navsvétom odpošlje slav. ministerstvu za bogočastje in uk. — Oddá se več državnih ustanov učiteljskim pripravnikom in pripravnicam na tukajšnjem učiteljski za 1886. l. — Učitelj v Čatežu je stalnim postavljen. — Exkurendna šola na Mahu se izpremeni v enorazrednico s 600 gld. učiteljeve plače. — Ustanovi se tudi ob enem učiteljeva plača na novoustanovljeni enorazrednici v Hrušici (pod Ljubljano) s 500 gld. — Prošnje, da bi se učiteljske plače poviksale v Ihanu, v Lescah in v Trnovem (š. učiteljsko mesto), se ne uslišijo. — Reši se tudi več raznih prošenj o vplačevanji šolnine, o kaznih za šolske zamude, o podporah i. t. d.

— Učiteljska konferencija za Ljubljanski mestni okraj bode 17. junija t. l. v mestni dvorani. Zraven drugih navadnih toček bode na dnevnem redu tudi posveto-

vanje o načrtu za „Prvo nemško slovnico“, ki jo enkêta za izdavanje šolskih knjig za tukajšnje mestne ljudske šole sestavlja in ki se bode vprihodnje rabila v III. razredu mestnih ljudskih šol.

— Znanstveno - zabavni večer »Slovenskega učiteljskega društva« je bil v sredo 5. t. m. zadnji v let. sesiji. Odlikoval se je posebno s tem, da je po tomboli za društvene potrebščine donesl precej zdatno vsoto.

— Gluhonemnica za Kranjsko. Po končani zapušinski obravnavi kaže se premoženje Holzapfel - nove ustanove za gluhoneme s 182.100 gld. v državnih obligacijah in s 7130 gld. v posebnih terjatvah. Ako se došteje Wolfova ustanova za gluhoneme v znesku 35.363 gld., znaša ves kapital 217.462 gld., s katerimi bi se dal napraviti in vzdrževati lep zavod za gluhoneme. Kranjska deželna vlada je stopila v dogovor z deželnim odborom, da bi dežela prevzela to ustanovo v svojo oskrb in upati je, da dobí Kranjska vender jedenkrat toli potrebni zavod za gluhoneme.

„Pop.“

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na trirazredni ljudski šoli v Velikih Laščah tretja učiteljska služba s 500 gld. letne plače, stalno, ali začasno. Prošnje c. kr. okrajnemu šolskemu svetu v Kočevji do 26. maja t. l. — Na trirazredni ljudski šoli v Srednji Vasi (v Kočevskem okraji) tretja učiteljska služba s 400 gld. letne plače, stalno. Na trirazredni ljudski šoli v Dobrepolji tretja učiteljska služba s 400 gld. letne plače, stalno. Prošnje za obe te službi vzprejema c. kr. okrajno glavarstvo v Kočevji do 6. junija t. l.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Fran Kalin, nadučitelj v Vremah, je šel v Podkraj.

ČLOVEK,

v pogledu na njegovo telo in dušo, s kratkim navodom,
kakó si ohraniti in utrditi zdravje. Za šolo in dom.

Sestavil

Janko Leban.

Ponatis iz „Učit. Tovariša“.

To knjižico prodaja po 45 kr. (po pošti 50 kr.) pisatelj

Janko Leban,

učitelj v Avberu (bivši v Lokvi),
P. St. Daniel, via Sežana (Küstenland).